

EEN VALIES VOOR EEN DUURZAME WERELD OP SCHOOL

Als we konden toveren, dan kwam volgens Herman van Veen alles voor elkaar: “dan hielden alle mensen van elkaar, lag er ‘s winters altijd sneeuw, werd er niemand rijk geboren en werd er niemand arm, dan werkte geen mens te zwaar, zou hij niet hoeven leren wat hij eigenlijk niet snapt en was niets of niemand de sigaar”.

De huidige maatschappelijke uitdagingen zullen helaas niet met behulp van tovertrucs opgelost kunnen worden, maar veronderstellen een mondiaal engagement. Het gratis nascholings- en onderzoeksproject VALIES beoogt de implementatie van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) in het basis- en secundair onderwijs. Dit schooljaar zijn acht scholen in het pilootjaar van het project gestapt. School- of deelteams die in het schooljaar 2019-2020 van EDO een prioriteit willen maken, kunnen zich nu kandidaat stellen. Vanaf september kan dus ook jouw school aan de slag met een VALIES voor een duurzame wereld!

Genoeg, voor altijd, voor iedereen

Om tot een betere wereld te komen, engageren de VN-lidstaten zich ertoe om zeventien Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen of Sustainable Development Goals (SDG's) te verwezenlijken tegen 2030.

Onder duurzame ontwikkeling verstaan we een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor toekomstige generaties in gevaar te brengen om ook in hun eigen behoeften te kunnen voorzien.

❖ De zeventien Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

Zorg dragen voor de schepping

Als christenen worden we opgeroepen om de natuurlijke samenhang tussen de mens en zijn omgeving te herstellen. Paus Franciscus spreekt in dat verband van een 'integrale ecologie'. Problemen hangen met elkaar samen in een complexe wereldwijde crisis. De oplossing vraagt dus een integrale benadering.

Daarom worden we geappelleerd zorg te dragen voor de hele schepping. Dat engagement is ook gevisualiseerd in het logo van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: het olijfgroen staat symbool voor duurzaamheid en frisheid. In een katholieke school maak je weloverwogen pedagogische keuzes die gebaseerd zijn op het christelijk mens- en wereldbeeld. Bij het ontwerpen van onderwijsarrangementen hanteer je de leerplannen van onze netwerkorganisatie waarin EDO expliciet is opgenomen. De integratie van EDO

in het onderwijsaanbod van vandaag en morgen ligt dan ook voor de hand, willen de huidige en toekomstige generaties een antwoord kunnen bieden op complexe kwesties.

Onderwijs voor een duurzame wereld

Educatie voor duurzame ontwikkeling (EDO) biedt ondersteuning aan de ontwikkeling van leerlingen en leraren om bij te dragen tot een betere wereld, tot een duurzame ontwikkeling. Door de integratie van drie principes in de onderwijspraktijk wordt EDO concreet, haalbaar en toegankelijk.

Ten eerste gaat EDO over complexe maatschappelijke kwesties, zoals de klimaatverandering en armoede. Elke kwestie die aan bod komt, wordt **holistisch** bekeken. ▶

Dat wil zeggen dat je de kwestie binnen een groter geheel plaatst, op zoek gaat naar verbanden en oorzaken en gevolgen in kaart brengt. Je hebt daarbij aandacht voor zowel 'people', 'planet' als 'profit'. Bovendien impliceert een holistische kijk dat je het complexe probleem in een breder tijds- en ruimtekader plaatst.

Ten tweede vergt EDO een aanpak die gekenmerkt wordt door

pluralisme en **dialogoog**. Het uitgangspunt is dat er geen vooraf bepaalde of eenduidige oplossing is voor een complexe kwestie. Daarom verkennen leerlingen verschillende perspectieven en reflecteren ze kritisch over het probleem. Ze vormen en uiten hun eigen mening, toetsen die aan waarden- en normenkaders met respect voor de diversiteit. Daarnaast krijgen leerlingen ook de kans om alle emoties die naar boven komen, uit te drukken en te delen.

Tot slot werk je met EDO aan de **actie(competentie)** van leerlingen.

Zoals bij elk EDO-principe, staat ook hier de autonomie van leerlingen centraal. Zij bepalen zelf welke actie ze kunnen en willen ondernemen en gaan na hoe ze dat kunnen realiseren. Leerlingen doen dat doelbewust, beredeneerd en vanuit een emotionele betrokkenheid ten aanzien van de duurzaamheidskwestie.

EDO in het katholiek onderwijs

Door de EDO-principes in onderwijsarrangementen te operationaliseren, ontstaat een ontwikkeling bij de leerlingen die beklijft en nemen leerlingen uit zichzelf initiatief en verantwoordelijkheid op voor een betere wereld.

EDO in de basisschool

EDO is geen extra opdracht voor de school, maar is inherent aan de realisatie van het leerplan. In *Zin in leren! Zin in leven!* is binnen het ontwikkelveld 'Ontwikkeling van initiatief en verantwoordelijkheid' expliciet aandacht voor de ontwikkeling van de actie(competentie) via het

ontwikkelthema 'Engagement voor duurzaam samenleven'. Daarnaast zijn er zowel binnen de persoonsgebonden als de cultuurgebonden ontwikkeling heel wat generieke doelen met betrekking tot de drie EDO-principes.

EDO in het secundair onderwijs

Het gemeenschappelijk funderend leerplan voor het secundair onderwijs staat centraal in het vormingsconcept van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Het focust op de vorming van elke leerling tot persoon. Het leerplan wil scholen helpen om de vorming van leerlingen tot vrije en verantwoordelijke personen te ondersteunen en te sturen. Het funderend leerplan wordt geïnspireerd door keuzes die scholen maken op basis van hun eigen pedagogisch project. Het wil zelf ook inspirerend zijn voor jongeren in de hoop dat vorming hen op weg zet om betekenis te geven aan

hun leren en leven. Die tweevoudige vorm van inspiratie wordt gevoed door zeven wegwijzers, waaronder duurzaamheid, die leerlingen en leraren willen helpen om hun toekomst vorm te geven. Ook de vakgebonden leerplannen algemene vorming bevatten tal van doelen die in verband met EDO gebracht kunnen worden.

VALIES

Via het **professionaliserings- en onderzoeksproject VALIES** wordt onderzocht hoe je EDO op school kunt implementeren. VALIES is een cocreatief project dat inzet op de professionele ontwikkeling van leraren in het basis- en secundair onderwijs. De consortiumpartners zijn Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Provinciaal Onderwijs Vlaanderen, Arteveldehogeschool, Universiteit Antwerpen en KU Leuven. Dit schooljaar loopt een pilotjaar met acht scholen. Tijdens het schooljaar volgen de kernteams van de scholen vier inputdagen. Die dagen hebben als doel te inspireren en te informeren. Inhoud die onder meer aan bod komen, zijn de EDO-principes, didactische wenken om EDO-onderwijsarrangementen uit te werken vanuit de eigen leerplan-

❖ Inputdagen VALIES

nen, het verkennen van het aanbod van externe organisaties, het 'whole schoolprincipe' ...

Naast de inputdagen wordt sterk ingezet op ondersteuning en coaching op maat van de eigen school. Het werken in professionele leergemeenschappen staat daarbij centraal en heeft tot doel om samen EDO-onderwijsarrangementen vorm te geven binnen de eigen klas- en schoolcontext, ervaringen uit te wisselen, te reflecteren op het proces en dat bij te sturen. De ondersteuning op school gebeurt door een VALIES-begeleider die ook de schoolbegeleider informeert en/of betreft.

In VALIES verrijken praktijk en onderzoek elkaar. Gelijktijdig met het professionaliseringstraject worden data verzameld met betrekking tot vijf onderzoekslijnen:

- Actiecompetentie;
- Professionele ontwikkeling van schoolteams;
- Effecten van EDO op leerlingen;
- EDO-schoolcultuur en -beleid;
- EDO buiten de schoolmuren.

Met het onderzoek wordt in kaart gebracht hoe EDO gerealiseerd kan worden en wat er geleerd wordt. De uiteindelijke bedoeling van VALIES is een wetenschappelijk onderbouwde implementatie van EDO in het Vlaamse onderwijslandschap te faciliteren en zo bij te dragen aan de realisatie van de SDG's.

Getuigenissen van deelnemende scholen

Niet de actie, maar wel het leerproces centraal

Net als heel wat andere scholen nemen wij met de leerlingen van de basisschool in Oudergem deel aan allerlei acties. Zodra de actie voorbij is, vervallen we echter snel weer in onze oude gewoontes. De kennis blijft wel hangen, maar bewuste gedragsveranderingen ebben weg. Toen onze school in het project VALIES stapte, werd me vrij snel duidelijk waarom dat zo is. De holistische benadering van een probleem, waarbij nadien ook nog de verschillende zienswijzen ►

erop met de leerlingen helemaal worden beleefd en gedeeld, ontbrak consequent in onze aanpak. Acties werden ook vaak gestuurd vanuit de leerkracht in plaats van vanuit de leerling. Dit schooljaar hebben we alvast in enkele klassen het thema afval en onze solidariteitsactie volgens de EDO-principes uitgewerkt, waarbij het systeemdenken het vertrekpunt was. We gingen met de kinderen naar de winkel om hen te doen inzien dat afval en overbodige verpakkingen grote problemen zijn in onze samenleving. We gingen met elkaar in discussie en uitten onze emoties. Tot slot bedachten de kinderen zélf acties en manieren om de andere kinderen op school te betrekken.

*Pascale Luyckfasseel,
directeur en facilitator basisschool Oudergem*

VALIES is een cocreatief project dat inzet op de professionele ontwikkeling van leraren in het basis- en secundair onderwijs.

Het thema afval holistisch benaderd

Meester Cedric van de basisschool Sint-Paulus uit Kortrijk ging, geïnspireerd door de werkvormen en de aanpak van de eerste VALIES-inputdag, in het vijfde leerjaar aan de slag rond het thema afval.

Hij koos er bewust voor om dicht bij de leefwereld van de kinderen te beginnen en fotografeerde vier concrete situaties uit de eigen schoolomgeving gelinkt aan afval (bijvoorbeeld zwerfvuil op de speelplaats). Dat zorgde ervoor dat de kinderen de situatie herkenden en beseften dat zij er enigszins invloed op hebben. De vier foto's vormden de basis voor een brainstorm waarbij de leerlingen in kleine groepjes op post-its de situatie omschreven en daarna op zoek gingen naar oorzaken en gevolgen van de situatie op de foto (systeemdenken). Ook al hadden de leerlin-

gen nog sturing nodig om het bredere plaatje te zien en zo tot dieperliggende oorzaken van het probleem te komen, toch blikt meester Cedric tevreden terug op die activiteit.

Thomas Remerie, VALIES-begeleider

Een win-winsituatie voor EDO en Zill

Met onze leergemeenschap van de derde graad maakten we kennis met VALIES en de zeventien SDG's. We zagen heel wat raakvlakken met ons jaarthema 'de wondermooie wereld'.

De coaching van onze leraren op de inputdagen, de bijeenkomsten van de leergemeenschap, personeelsvergaderingen en de ondersteuning door de VALIES-begeleider leverden al vlug resultaten op en zetten de deur open voor een groter draagvlak binnen het team. Ook de verdieping in *Zin in leren! Zin in leven!* met het oog op het ontwerpen van EDO-onderwijsarrangementen betekende een meerwaarde. Al snel werden de andere collega's van het team nieuwsgierig en dat smaakte ook bij hen naar meer.

Zo ontstond in het team het idee om met de volledige basisschool een projectweek en een schoolfeest rond 'duurzaamheid' te organiseren. Binnen de leergemeenschap werd er gebrainstormd over mogelijke onderwijsarrangementen voor de projectweek en activiteiten voor op het schoolfeest. Uiteraard werden ook de leerlingen betrokken. Door met EDO aan de slag te gaan,

hopen we dat onze leerlingen meer inzicht krijgen in de manier waarop ze vandaag kijken naar en omgaan met afval, water, klimaat ... Eveneens zijn we benieuwd naar de effecten van onze inspanningen die door het onderzoeksteam zichtbaar gemaakt zullen worden.

Françoise Vermeiren (directeur) en Tom Claeys (facilitator), Taborschool Bellem

Leerlingenparticipatie centraal in 'De boerderij van de toekomst'

In september ging VALIES in onze secundaire school voor biotechnisch onderwijs van start. Voor ons was het een sprong in het onbekende. Na de eerste inputdag werd de bedoeling van EDO duidelijk: de EDO-principes 'holisme', 'pluralisme' en 'actie' integreren in het onderwijsaanbod. Na de inputdag bepaalden we onze school-eigen doelen en het thema. We beslisten om de leerlingen een stem te geven bij de keuze van het thema. Al snel kwamen we tot het thema 'de boerderij van de toekomst'. Het thema sluit aan bij de specificiteit van onze school en voor onze leerlingen en onze wereld is het een buitengewoon relevant onderwerp.

In onze werkvormen staan de ervaringen van de leerlingen centraal. Het project is gestart met een stiltewandeling op het schooldomein. De leerlingen registreerden wat hen gelukkig maakte en wat hen frustreerde. De volgende werkvorm die we plannen, is een stellingenspel. Daarmee hopen we dat de leerlingen hun waarden en normen met betrekking tot 'de boerderij van de toekomst' kunnen weergeven en uitwisselen. Verder hebben we in een samenwerking voorzien met de leerkracht plastische opvoeding om de leerlingen hun eigen 'boerderij van de toekomst' te laten ontwerpen. Daarna zullen we de leerlingen de kans geven om allerhande vragen die tijdens het ontwerpen opborrelen te stellen aan de praktijkleerkrachten en aan een plaatselijke boer. Volgende stappen in het project zullen in de leergemeenschap, in samenwerking met de leerlingen, bepaald en uitgewerkt worden.

Tot slot willen we meegeven dat de inputdagen heel wat leeransen aanreiken voor ons eigen project en proces op school. Belangrijk is om je doel steeds voor ogen te houden, te blijven reflecteren, je niet te laten tegenhouden door obstakels en je te blijven inzetten voor je leerlingen om hun leerproces met betrekking tot EDO te stimuleren.

Team Provinciaal Instituut voor Biotechnisch Onderwijs, Tongeren

Een EDO-VALIES ook op jouw school?

Wil je in 2019-2020 ook samen met je schoolteam EDO succesvol implementeren? Neem dan deel aan VALIES. Klassen van basis- en secundaire scholen van alle netten kunnen gratis instappen in het project. Let wel, het aantal scholen dat we kunnen begeleiden, is beperkt vanwege het maatwerk dat we leveren en de kwaliteit die we willen blijven garanderen.

Meer informatie vind je op de website van VALIES: www.edo-valies.be. Op donderdag 4 april 2019 organiseren we in Antwerpen een infomoment voor alle geïnteresseerde scholen. Je inschrijven daarvoor kan via de website van VALIES of via de aankondiging in de nieuwsbrief. Je kunt voor je vragen met betrekking tot het project ook contact opnemen met els.desmet@katholiekonderwijs.vlaanderen of miette.plessers@katholiekonderwijs.vlaanderen.

Els De Smet in samenwerking met het VALIES-team en de VALIES-scholen uit het pilootjaar els.desmet@katholiekonderwijs.vlaanderen
Pedagogisch begeleider
Dienst Curriculum & vorming
Projectmedewerker VALIES
Universiteit Antwerpen
onderzoeksgroep EDUBRON

